RS § 279 Hemställan från Gotlandshem AB angående investering i biokol

Ärendenummer: RS 2025/2434
Paragraf föregående instans: AU § 153

Regionstyrelsens beslut

- Ärendet återremitteras.

Jäv
Sara Unger (M), Lina Runander (M) och Katrina Ansarfwe (S) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Sammanfattning
Gotlandshem AB har inkommit med en hemställan om att godkänna planer på investering i biokolsproduktion genom ett nytt bolag i Gotlandshemskoncernen.

Frågorna i ärendet har gällt vilka hänsyn regionen såsom ägare till ett kommunalt bolag bör överväga vid förslag på en ny affärsinriktning i koncernen utan att ta över bolagsstyrelsens ansvar. Regionen har ett ansvar för ett helhetsperspektiv medan ett bolags perspektiv är snävare.

Vid förslag om en ny verksamhetsinriktning inom nämnderna prövas den politiskt, ofta inom ramen för budgetprocessen, och om den ska införas tydliggörs det ofta i reglemente. En liknande prövning bör därför gälla även för bolagen.

Bedömning
Till skillnad från ett privat företag kan inte bara det att utse en bolagsstyrelse anses vara en tillräcklig ägarprövning av en ny affärsinriktning. Som framgår av KL påtalas nämligen att ägaren genom regionstyrelsen har ett omfattande kontrollansvar för att dess bolags förvaltning håller sig inom den kommunala kompetensen. Ett sådant ansvar är lättare att utöva på förhand, än att korrigera i efterhand. Å andra sidan bör bolagsförvaltningen i likhet med annan förvaltning inte detaljstyras. Från kommunaldemokratisk synpunkt kan en utgångspunkt vara att anlägga motsvarande perspektiv på bolagen som på nämnderna.

Det gäller således att hitta en ändamålsenlig balans mellan regionens kontrollansvar och bolagsstyrelsens ansvar enligt ABL för bolagets underlag och bedömningar för sunda investeringsbeslut.

Frågorna i ärendet för regionen gäller inte om biokolsproduktion i sig är eller kan vara en klimatnyttig verksamhet. Frågorna i ärendet handlar inte heller om att ta över bolagsstyrelsens ansvar för att följa ekonomiska och regulatoriska lagkrav. Frågorna handlar i stället om det är regionen genom bolag ska använda

regionkoncernens kapital för att konkurrera på biokolsmarknaden och om det krävs ett nytt aktiebolag för det.

Behövs ett nytt aktiebolag?
Av utredningen i ärendet framgår att Gotlandshem bedömer att ett nytt bolag behövs för såväl riskhantering som hantering av Teckalreglerna. Gotlandshem bedömer att marknadsandelen av den föreslagna biokolsverksamheten, även om den utvecklades inom det befintliga bolaget Gotlandshems Energi AB, skulle överstiga 20 procent. Det skulle i så fall leda till att Gotlandshems Energi AB smittas så att det inte längre kan använda Teckal i förhållande till övriga bolag i Gotlandshemskoncernen. Därför föreslår Gotlandshem att riskerna hanteras genom att lägga biokolsverksamheten i ytterligare ett aktiebolag.

Eftersom bolaget är ett nytt bolag är detta ett teoretiskt resonemang. Hur marknadsandelarna blir i verkligheten kommer att kunna bedömas först när verksamheten har etablerats. Region Gotland delar dock Gotlandshems bedömning i frågan om riskerna och att det därför initialt bör bildas ett separat bolag för affären.

Är det regionen som ska ta risken?
De kalkyler och scenarion som lyfts av Gotlandshem har visat på god och säker avkastning för biokolsprojektet. Det är dock mycket viktigt att parallellt med avkastningsanalyser även studera vilka risker som är förenat med att starta upp denna verksamhet för att på ett strukturerat sätt kunna minimera dessa. Region Gotland ser det som viktigt att Gotlandshem kontinuerligt följer bolagetsutveckling och vidtar åtgärder för att minimera de risker som identifieras. Några av dessa risker skulle kunna vara:

- Räcker råvaran på Gotland till framställning av matjord, biogas och fjärrvärme. En förklaring av de ökade fjärrvärmepriserna har varit att det råder brist på råvara. Om biokolsprojektet är så lönsamt att det kan betala mer för råvaran, ökar priserna för övriga fjärrvärmeaktörer. Finns det därmed risk för en suboptimering på Gotland av användningen av trädgårdsavfall eller motsvarande från ett helhetsperspektiv.
- Inlåsning i strategiska beroende på grund av investering i viss teknik och/eller kompetens.

Den kommunala kompetensen
Produktion av fjärrvärme faller inom den kommunala kompetensen, om den bedrivs affärsmässigt. Produktion av biokol, i vart fall som kvittblivning av eget avfall, kan nog argumenteras att den faller inom den kommunala kompetensen. Men även den behöver bedriva affärsmässigt, eftersom det finns konkurrens på marknaden. Vad gäller produktion av biokol genom förvärv av råvaror på marknaden blir bedömningen mer osäker.

Sammanfattning
Biokol är en klimatsmart lösning och kan användas på olika sätt, till exempel som jordförbättring för odling, värmekälla vid produktion, biodrivmedel genom bioproduktion eller kolsänka i jorden.

För att minska effekterna av global uppvärmning spelar negativa utsläpp en allt större roll. Framställning och användning av biokol är ett sätt att skapa negativa utsläpp och bidra till klimatnytta.

Mot bakgrund av Region Gotlands miljömål samt att de kalkyler som presenterats är positiva, föreslås att regionfullmäktige bifaller Gotlandshem AB:s hemställan på så sätt att Gotlandshem Energi AB medges att genom helägt aktiebolag investera i biokolsproduktion

Ärendets behandling under mötet
Sara Unger (M), Lina Runander (M) och Katrina Ansarfwe (S) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendet föredras av Joakim Martell, GotlandsHem AB och Patrik Pettersson, chefsjurist, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande yrkar att ärendet ska återremitteras för en kompletterande utredning om vilka strategiska beroenden som investeringen kan föra med sig och hur de lämpligen kan omhändertas.

Ordförande ställer proposition på om ärendet ska avgöras i dag eller om ärendet ska återremitteras och finner att ärendet ska återremitteras.

Ordförande ställer proposition på eget förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag
Gotlandshem AB hemställan 2026-01-07
Svar på frågeställningar kopplat till Hemställan avseende Gotlandshems satsning på biokol för att uppnå klimatmål 2026-03-16
Korrespondens om hemställan 2026-07-03
Reviderad hemställan 2026-08-18
Komplettering 2026-08-25
Förslag på bolagsordning 2026-08-25
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-08-26

Skickas till
Gotlandshem AB